https://www.dacoromania-alba.ro/nr75/scriitorul_aron.htm

România este patria noastrã şi a tuturor românilor.
E România celor de demult şi-a celor de mai apoi
E patria celor dispãruţi şi a celor ce va sã vie.

Barbu Ştefãnescu Delavrancea

Scriitorul ARON COTRUŞ (1891-1961)

Aron Cotruş s-a născut la 2 ianuarie 1891 în localitatea Năşag din judeţul Sibiu, în familia preotului Aron Cotruş (1864-1933) şi a soţiei sale Ana, născută Isăilă (1866-1918), ambii născuţi pe meleagurile Albei.

Aron Cotruş a fost al doilea fiu dintre cei nouă fraţi şi surori: Ion, Aron, Vasile, Remus, Romulus, Veturia, Letiţia , Silvia şi Otilia.

Şcoala primară, prima parte, a efectuat-o în satul natal Hăşag, iar în continuare a terminat-o în satul Lupu, comuna Cergăul Mare judeţul Alba, locul de naştere al mamei sale, unde tatăl său a preluat parohia ortodoxă din localitate.

În continuare studiile au fost urmate la Liceul „Sfântul Vasile" de la Blaj, de unde a fost nevoit să plece la Braşov şi să continue cursurile liceale la Liceul „Andrei Şaguna".

În perioada respectivă, Transilvania, se afla sub stăpânirea Imperiului Austro-ungar, iar maghiarii şi-au continuat acţiunile de oprimare asupra românilor din Transilvania mai ales după dualismul din 1867.

Apogeul asupririi românilor fiind în „floare" a culminat cu deznaţionalizarea şi maghiarizarea noastră prin Biserică şi Şcoală.

Edificator în acest sens au fost Legile Appony (Legile şcolare) care au fost aprobate de Parlamentul maghiar în anul 1907 şi care prevedeau desfiinţarea şcolilor confesionale româneşti, în care se încadrau mai ales şcolile Blajului.

De importanţă deosebită a fost reacţia şi acţiunea românilor greco-catolici din Transilvania, care la data de 29 Mai 1912, a organizat la Alba Iulia, o adunare de protest

şi un congres naţional la care au participat cca. 20.000 de reprezentanţi greco-catolici ai localităţilor din Transilvania, care au protestat împotriva înfiinţării Episcopiei Greco-catolice maghiare la Hajdu-Dürog precum şi a reorganizărilor prevăzute, afectând mai ales Arhidieceza Metropolitană Greco-catolică Română Alba Iulia şi Făgăraş.

Aron Cotruş şi-a petrecut copilăria în casa părintească de buni români şi creştini, unde a primit o educaţie aleasă, pe care a păstrat-o, toată viaţa.

Această educaţie s-a caracterizat mai ales prin virtuţile demnităţii, bunătăţii şi a corectitudinii. Fiind dintr-o familie de buni români, în timp, a simţit consecinţele asupririi Imperiului Austro-ungar când, ***Libertatea, Independenţa şi Unitatea Noastră Naţională,*** erau doar vise şi speranţe pentru românii din Transilvania.

Aron Cotruş a luptat de tânăr, până în ultimele clipe, pentru neamul românesc şi o Românie Mare.

În aceste condiţii elevul Aron Cotruş, de la Liceul „Sfântul Vasile” din Blaj, a realizat cu mult suflet şi curaj poezia „Tisa” publicată în Revista „Ramuri” de la Craiova, dar în urma publicării acesteia, a fost obligat să-şi părăsească familia şi şcolile Blajului şi să se transfere la Liceul „Andrei Şaguna” din Braşov.

La părăsirea Blajului, Aron Cotruş, a fost sărbătorit de către şcolărimea oraşului, fiind apreciat „un mic martir al cauzei româneşti”.

Relatăm în continuare poezia Tisa, a căror versuri au fost considerate prea îndrăzneţe sub stăpânirea respectivă:

Tisa

Ursită în lume ai fost, Tisă, să fereci în strune de valuri

Jelirea nădejdilor frânte, străbătându-te-n maluri

Accentele grele de zbucium din iarna durerilor noastre

Le mesteci în lacrimi de jale-n povestea de valuri albastre.

Tu-nchizi în cetatea durerii a noastre amaruri rebele,

Povara robiei tirană, cătuşile crunte şi grele,

Furtuna de gând ce străbate şi zguduie cumpăna minţii,

Ce-mbolduri ne dă spre viaţă şi stavilă pune credinţii.

Şi codrii şi Crişuri şi Murăş plâng zbuciumul nostru de jale,
Iar Oltul, haiducul sălbatec, stânci grele de munte prăvale,
Pe Iancu-l plâng munţii frăţânii şi vulturii zbor către ceruri,
Din lupta nădejdilor multe, din leagănul multor misteriuri.

Ne poartă pe drumul durerii, pe-un val spumegând întristarea
Şi-n piepturi de zimbri îşi fierbe otrava ei rea răzbunarea,
Din clocot o lume de patimi îşi urlă amarul robiei
Şi-o volbură cruntă de doruri se-nchide-ntre zidul urgiei.

La ropotul jalnic de ape, în inimi se zbate durerea
Şi lacrimi ne udă pământul, ne-ncunjură mută tăcerea,
Ne laşi, tu, iubită, în lanţuri, ne laşi să plângem!
Să fierbem în ură durerea şi jalea în plâns să ne-o stingem!

Aproape-i doar vremea dorită, când, Tisă, vei fi tu a noastră,
Când fulgere-aprinse de tunuri închide-vor zarea albastră,
Când cornul de luptă suna-va, când morţii vor umple pământul,
Când ruga din urmă a noastră prin ceriuri purta-va cuvântul.

Sub tunete grele şi fulger, revoltă-ţi a apelor oaste,
Căci urlă-n adâncuri pământul şi-n gemete codrii pe coaste,
Războinic voinicii pe vale s-alerge cu armele-n mână

Şi-n urmă tăria dreptăţii, pe toate să fie stăpână.

La Braşov Aron Cotruş l-a întâlnit pe Lucian Blaga de care s-a legat o prietenie de excepţie, care a continuat şi la vârsta maturităţii, efectuând împreună şi cu colegii, excursii în ţară şi străinătate.

În perioada anilor 1911-1913, a urmat cursurile Facultăţii de Litere de la Viena, fiind nevoit, din cauza lipsurilor materiale, să întrerupă studiile, lucrând la redacţia ziarului „Românul" din Arad.

Odată cu intrarea României în primul război mondial, care era de partea Antantei, Aron Cotruş care se afla pe meleagurile Albei sub stăpânirea austro-ungară, a fost încorporat la Regimentul 50 Crăiesc de la Alba Iulia care se afla în cadrul Puterilor Centrale.

În acelaşi an a ajuns cu regimentul, pe frontul italian. Întrucât Aron Cotruş nu a vrut să lupte împotriva Antantei în cadrul căreia era şi România, a ajuns în lagărul de prizonieri de la Resena.

La data de 19 iunie 1918, ofiţerii români, aflaţi în Italia au construit la Cittaducala, Comitetul de acţiune a românilor din Transilvania, Banat şi Bucovina, în vederea organizării de unităţi militare, care să lupte în continuare împotriva monarhiei austro-ungare. Aron Cotruş fiind considerat un bun patriot român, a fost ales cu multă însufleţire în cadrul acestui comitet.

După eliberarea sa din lagăr, a fost încadrat la Legaţia Română de la Roma. În perioada anilor 1918-1920 a coordonat Serviciul de propagandă al Legaţiei Române de la Roma, după care a revenit la Arad şi a continuat colaborarea cu ziarul „Românul". De asemenea, la Arad a deţinut şi funcţia de inspector al Teatrului de la Arad, unde împreună cu patrioţii români arădeni, Vasile Goldiş, Gheorghe Ciuhandu, Teodor Botiş, Al. I. Stamatiad, Volbură Poiană, Romul Ladea etc. au desfăşurat o activitate cultural-patriotică pentru românii bănăţeni şi ardeleni.

Din anul 1927 Aron Cotruş a fost numit directorul revistei „Banatul" din Timişoara.

La Arad Aron Cotruş a coordonat Biblioteca „Semănătorul" şi a condus Librăria Diecezană, iar din anul 1928 a devenit preşedintele Sindicatului de Presă din Banat şi Ardeal.

Începând cu data de 1 ianuarie 1929, a fost încadrat la Ministerul Afacerilor Străine, iar în continuare a fost numit ataşat de presă la Milano, iar din anul 1931 până la 15 decembrie 1936 a fost secretar de presă la Legaţia României de la Varşovia.

În anul 1937 Aron Cotruş a revenit în ţară, unde a apărut cu volumele Minerii şi Ţara,. Iar în preajma celui de al doilea război mondial la 1 mai 1939 a fost numit şeful serviciului de presă de la Legaţiunile din Spania şi Portugalia.

După actul încheiat la 23 august 1944, de schimbare al aliaţilor României, Aron

Cotruş a fost rechemat în ţară, însă a rămas în exil în Spania, unde a depus o activitate deosebită în interesul neamului românesc, fiind ales preşedintele Comunităţii Românilor şi directorul ziarului „Carpaţii" de la Madrid.

Poetul Aron Cotruş, fiind considerat o personalitate a exilului românesc, în anul 1956 Liga Societăţii Româno-Americane l-a solicitat în USA, stabilindu-se în localitatea Long-Beach din California, unde a trăit până la sfârşitul vieţii, fiind apreciat ca un poet talentat şi un mare luptător anticomunist.

Aron Cotruş a decedat la 1 noiembrie 1961 la Long Beach în California, iar osemintele au fost depuse la Cimitirul Sfintei Cruci din Cleveland.

În această localitate, iniţial, s-au stabilit majoritatea românilor din Ardeal, care au emigrat în America înainte de 1 Decembrie 1918.

În anul 1904, românii stabiliţi la Cleveland au construit prima biserică ortodoxă a românilor din USA cu hramul „Sfânta Maria".

Un rol important în organizarea şi consolidarea românilor ardeleni stabiliţi în America la avut părintele Moise Balea, de pe meleagurile Albei, care în anul 1905, a fost trimis de către Mitropolia Ortodoxă a Ardealului, de la Sibiu, în misiune de informare şi asistenţă, pentru românii stabiliţi în America. Cu sprijinul său, s-au înălţat primele biserici ortodoxe în America.

Moise Balea a fost printre primii ziarişti români care în anul 1906 a înfiinţat ziarul „America" iar în anul 1930 ziarul „Tribuna" cu orientare anticomunistă.

A decedat în anul 1942 şi a fost înmormântat în cimitirul de la Vatra Românească, Jackson Michigan, unde este sediul Episcopiei Ortodoxe Române din America.

La 1 septembrie 1937, românii au cumpărat proprietatea care se numeşte "Vatra Românească" din Grass Lake - Jackson/Detroit, Michigan.

După înfiinţarea Episcopiei Ortodoxe române din America (USA şi Canada) în anul 1929, primul episcop român a fost Policarp Moruşca, de asemenea de pe meleagurile Albei, care a fost instalat la 4-5 iulie 1934, în prezenţa primarului din Detroit şi a oficialităţilor respective în Catedrala „Sf. Gheorghe".

În anul 1939 episcopul Policarp a revenit în ţară, însă nu i s-a mai permis să se întoarcă în America, fiind perioada celui de la doilea război mondial.

A decedat la 26 octombrie 1958 şi a fost înmormântat la Alba Iulia la Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul" (de la Schit).

Din cele cunoscute şi transmise în timp, rezultă fără echivoc, faptul că printre primii români plecaţi de sub stăpânirea austro-ungară, au fost mulţi de pe meleagurile Albei, printre care s-au aflat şi rudele apropiate ale poetului Aron Cotruş, care justifica ultima dorinţă a sa, să fie înmormântat lângă ei, la Cleveland.

Trimiterea albaiulienilor – preotul Moise Bolea şi a primului episcop Policarp

Moruşca în America, cu misiuni deosebit de importante, justifică cele de mai sus.

La rugămintea noastră, albaiulianul ing. Dan Voic, împreună cu alţi români stabiliţi în USA s-au deplasat la Cleveland şi a identificat mormântul „uitat” al poetului şi marelui patriot român Aron Cotruş din Cleveland.

Alături de mormântul său, se odihneşte un alt român ardelean – Hruşka (după unele afirmaţii).

În semn de recunoştinţă faţă de poetul Aron Cotruş, reprezentanţii instituţiilor de stat locale (Cergăul Mare, Lupu, Blaj) şi cele judeţene (Consiliul Judeţean Alba, Direcţia Judeţeană de Cultură, Biblioteca „Lucian Blaga”) împreună cu Uniunea Scriitorilor Alba şi Hunedoara, Despărţământul „Timotei Cipariu” Blaj, au realizat o serie de acţiuni importante.

După evenimentele din decembrie 1989 scriitorul Ion Mărgineanu, întors de la Cluj-Napoca a fost reales în lipsă, Preşedintele Frontului Salvării Naţionale şi Preşedinte al Inspectoratului pentru cultură. A înfruntat la început umbre şi false lumini reuşind să ţină împreună cu anumiţi colegi un tonus cultural adecvat, reamintind instituţiilor de cultură din judeţul Alba, că libertatea de a promova cultura şi civilizaţia românească este prioritară.

Trei manifestări culturale importante de interes naţional s-au stabilit a se desfăşura pe meleagurile Albei:

- Festivalul Internaţional „Lucian Blaga”;

- Colocvii de literatură „Centenar Aron Cotruş”

- Zilele Agârbiceanu.

Centenarul Aron Cotruş s-a pliat exact pe libertatea de a fi români, de a ne reaminti de cei care şi-au lăsat amprentele pe valori ale umanităţii.

Aşa a început bătălia pentru a impune Colocviile de literatură „Aron Cotruş” care s-au desfăşurat la Casa de Cultură din Blaj, unde a avut loc pentru întâia oară, întoarcerea la valori ale spiritului românesc în universal sub conducerea curajosului director Barna. Blajul răsuna de începutul strălucirii unei recuperări de sub „greaua deştărării”.

Prin bunăvoinţa ing. Dan Voic, avem posibilitatea de a prezenta imaginea mormântului poetului Aron Cotruş de la cimitirul „Crucea Sfântă” din Cleveland, pe care îl aducem, pe această cale, mai aproape de sufletul nostru, pe meleaguri ale Albei.

Aron Cotruş care şi-a iubit glia strămoşească, a dorit mult să revină în România unde să-şi închidă ochii pentru totdeauna.

Într-o scrisoare datată la Canada, California, 12 sept. 1958, Aron Cotruş preciza: *„m-am hotărât să rămân aici, până ce mă voi putea întoarce în România, unde aş dori să-mi închid ochii pentru totdeauna”.*

Această dorinţă fierbinte a poetului şi patriotului român Aron Cotruş ar trebui să stea în atenţia reprezentanţilor instituţiilor de stat din cadrul judeţului Alba, în vederea realizării acesteia chiar după peste 50 ani, pentru a se afla în continuare lângă părinţii, surorile şi fraţi săi.

În 14 ianuarie 2004 lângă şcoala din Lupu s-a dezvelit bustul lui Aron Cotruş, opera sculptorului Ioan Puia, într-un cadru festiv la care a participat: preşedintele Consiliului Judeţean Alba, ing. Ion Dumitrel; senator ing. Clement Negruţ; primarul municipiului Blaj; prof. Ioan Buzaşi; prof. Silvia Pop; prof. I. Raţiu; prof. Colda Felicia; prof. Floroian Daniela; învăţătoarea din Lupu; Bozeşan….

În anul 2014 în parcul Mihai Eminescu pe Aleea Scriitorilor din Alba Iulia prin înţelegerea preşedintelui Consiliului Judeţean Alba, Ion Dumitrel, împreună cu scriitorul Ion Mărgineanu într-un cadru festiv s-a dezvelit bustul lui Aron Cotruş.

Suntem la un triumf al preţuirii valorilor. Suntem în anul 2015 la Lupu, Cergăul Mare, Blaj, Alba Iulia, la biblioteci, Aron Cotruş este o frecvenţă cotidiană. Nimeni n-a crezut că Aron Cotruş va poposi la Alba Iulia. Da! A poposit pentru veşnicie. Ce urmează? Lupta de a-şi aduna osemintele acasă în sânul familiei pe meleagurile Albei.

Opera lui Aron Cotruş

„Poezii”, Orăştie, 1911

„Sărbătoarea morţii”, editura „Concordia”, Arad, 1915

„Neguri albe”, Alba Iulia, 1920

„România”, Braşov, 1920

„Versuri”, Biblioteca Semănătorul, Arad, 1925

„În robia lor”, Arad, 1926

„Mâine”, editura „Scrisul Românesc”, Craiova, 1928

„Hoinap (mâine)”, în limba maghiară, Arad, 1929

„Strigăt pentru depărtări”, Editura „Ienci”, Timişoara, 1927

„Printre oameni în mers”, 1933, Sosnowiec – Polonia

„Horia”, ediţia I, Varţovia, Polonia, 1938; Ediţia a II-a, Brad, 1936; Versek, în limba maghiară, Cluj, 1935

„Culegere de versuri”, Traducere în polonă de Wladimir Lewic Lwow, 1936

„Ţara”, Editura „Rânduiala”, Bucureşti, 1937

„Minerii”, Tipografia „Universul”, Bucureşti, 1937

„Peste prăpăstii de potrivnicie”, Editura „Tiporul Universitar”, Bucureşti, 1938; Ediţia a II-a în spaniolă de Gaetano Aparilio, Madrid, 1941

„Rapsodie Valahă”, Madrid, 1940

„Rapsodie Dacă”, Editura „Fundaţiile Regale”, Bucureşti, 1942

„Poema de Montserat” (în revista „Escoriae”) Spania, 1949

„Poemas”, Edicion „Cultura-hispanica”, Madrid, 1951

„Drumuri prin furtună”, Madrid, 1951

„Canto a Ramon Liull”, Mallorca, Spania, 1952

„Rapsodia Iberică”, Editura „Carpaţi”, Madrid, 1954

„Între Volga şi Mississippi”, Editura „Carpaţi”, Madrid, 1956

„Aron Cotruş – opere complete”, Editura „Dacia”, Madrid, 1978 (ediţie îngrijită de Nicolae Roşca)

Ec. Ioan STRĂJAN

Bibliografie:

„Cotruş - viaţa şi opera”, de Alexandru Ruja

„Policarp Moruşca – scrisori din captivitate”, de preot Remus Grama

de ARON COTRUŞ

Dai şi dai din neam în neam... tc "Dai şi dai din neam în neam... "

Dai şi dai din neam în neam, -

şi tot tu să zici: mulţam?!...

Dat-ai, dat pită la hoţi

şi-acum sar pe tine toţi...

Rob la coasă, rob pe-ogor,

Mânci mălai din mila lor...

Şi de cum ţi-l dau, şi cât,

ţi s-opreşte parcă-n gât...

Pusu-ţi-au muscalii bir,

pe lobodă şi pe ştir,

pe podmoale şi copaci

şi pe paşii cari îi faci...

Pân‘ce sama îţi vei da,

ţi-or fura şi Dunărea...

De-unde, Doamne, atâţi haihui?

E oar‘ coada veacului?...

De-unde-atâţia hoţi şi hoţi,

tăbărâţi pe ţară toţi?...

Vin şi vin, lihniţi şi goi,

şi smulg ţundra de pe noi...

Vai şi-amar, rumân sărac, -

grâu-l duc, pita-i de leac...

Iau din plin şi din puţin,

şi tot ei spun că te ţin...

Iau şi duc cât pot, cât vor,

şi tot tu rămâi dator...

Bate-i, Doamne, crunt şi du-i

spre fundul pământului!

Să mai vie înapoi,

când chema-i-om noi de noi!...

Horia

de jos

te-ai ridicat, pietros, viforos,
pentru moţi,
pentru cei săraci şi goi, pentru toţi...
şi-ai despicat în două istoria,
ţăran de cremene,
cum n-a fost altul să-ţi semene,
Horia!

te-ai desprins aspru din gloată,
cu-obraji supţi,
cu ochi crunţi,
să lupţi,
să-nfrunţi
din sălbatecii-ţi munţi:
oştile craiului, temniţă, roată...

vrut-ai să spinteci pe munţi, pe văi,
largi, netede, slobode căi,
pentru ai tăi,
cei mâncaţi de străini, despuiaţi
de biruri, de zbiri,
de rele-orânduiri...
şi uitaţi
de regi şi-mpăraţi...

pân'la Bălgrad pe roată,

uimind călăi, nemeşi, gloată,

ţi-a bătut neschimbat, sub ţundra săracă,

aceeaşi mare, neînfricată inimă romano-dacă..

duhul tău trăieşte încă treaz în munţi

şi va trăi dârz cât vor domni peste moţi

zbiri crunţi

şi mişelnici despoţi...

uriaş domn,

pe-al adâncurilor noastre sfâşiat somn,

pe-al răzmeriţelor roşu praznic, –

mai roşi-vei oare vreodat', năpraznic,

acestui neam, viaţa şi istoria –,

tu,

munte,

al vrerilor nostre celor mai crunte,

Horia?!...

Iontc "**Ion**"

Groful întinde mâna ciocoiului celui nou

în castele cu uşi şi trepte multe...

jandarmi cu puşti şi vine de bou
stau la pândă gândul să-ţi asculte.
Ioane,
eşti unul,
poţi fi milioane, –
vrerile tale ne-nfrânte
să nu le-nspăimânte
nici temniţa, nici tunul...

Ciocoiul şi groful din totdeauna
sunt una...
Ioane
eşti unul,
poţi fi milioane,
să nu-ţi poată smulge nici tunul
ogorul de puţine pogoane!...

Spre caii tăi, spre voinicii tăi boi
se uită cu ură şi grofi şi ciocoi...
Ioane,
tu eşti uriaşul
ce poţi osândi la pierzare oraşul
de trântori semeţi şi mişei, –
numai să vrei...

Ioane, ia seama bine!

ţara aceasta se razimă pe tine –

cu pumnii tăi iuţi

poţi tu să mai cruţi

ciocoii bulgari, grecotei, arnăuţi,

ce-au venit cândva, goleţi, de peste Dunăre

să-ţi smulgă muncă şi supunere?!

Eşti unul,

poţi fi milioane,

curajul tău să-nfrunte, temniţa, tunul;

să crească voiniceşte, să crească,

vrerea ta românească, –

Ioane!

Pătru Opincă

Io,

Pătru Opincă,

ţăran fără ţarină,

plugar fără plug,

ciurdar fără-o vită,

îmi duc viaţa necăjită

fără strâmbătăţi şi vicleşug

şi bruşul de mucedă pită

mi-l plătesc cu sânge din belşug...

O vorbă a mea-i ca o mie...

am slujit cu cinste şi-omenie

satului

şi împăratului...

de sărac ce-s, toţi câinii mă latră,

şi noapea, când pe uliţi trec domol,

nu mă aşteaptă pe nici un podmol

fete mari cu ţâţe ca de piatră...

sapa mea muşcă, rupe adânc,

dar nu-mi aduce nici doară cât mânc...

la secere,

nime nu se ia cu mine la-ntrecere...

coasă ca a mea în ţara toată nu e...

sprintenă trece prin ierburi ca de cuie...

rânza mi-e goală, blidul la fel,

dar grâul creşte drept ca de oţel,

să se-mbuibe din el

groful putred, ciocoiul mişel...

Io,

Pătru Opincă,

ce-ntre-atâtea moşii n-am doar o şirincă.

înfrunt strâmbele legi şi năpasta,

şi-n răzmeriţa ce-n mine creşte

sudui vârtos, mocăneşte,

şi scuip pe toată rânduiala asta!...

Scriitorul Aron Cotruș, elev la liceu

HOLY CROSS
CEMETERY

ARON COTRUS

ARON COTRUS
1891
1961

